

Отримано: 05.11.2020 р.

Прорецензовано: 17.11.2020 р.

Прийнято до друку: 25.11.2020 р.

e-mail: ksanyok@ukr.net

DOI: 10.25264/2409-6806-2020-31-220-225

Кубік О. Ансамблеве бандурне мистецтво в середовищі української діаспори: культурно-історичні аспекти розвитку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2020. Вип. 31. С. 220–225.

УДК 94 (477).15 : 78

Ольга Кубік

АНСАМБЛЕВЕ БАНДУРНЕ МИСТЕЦТВО В СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ: КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ

У статті аналізується ансамблева творчість бандуристів діаспори. Висвітлюється історія появи українців-бандуристів на територіях інших континентів, згадується про еміграційні хвилі, які стали поштовхом для розвитку бандурного мистецтва закордоном. Проаналізовано провідні бандурні ансамблі діаспори та їх співпрацю з різноманітними колективами як в діаспорі, так і в Україні. Описано репертуар, інструментарій та їх видозміни у зв'язку з певними історичними подіями. Згадано найвідоміших представників ансамблевого бандурного мистецтва діаспори.

Ключові слова: бандура, ансамбль бандуристів, діаспора, репертуар, капели бандуристів.

Olha Kubik

ENSEMBLE IN THE BANDURA ART IN THE CENTER OF THE UKRAINIAN DIASPORA: CULTURAL-HISTORICAL ASPECTS OF DEVELOPMENT

The article analyzes the ensemble work of the diaspora bandura players. It is noted that ensemble music has its origins in the so called “kobzarism” in Ukraine. The development of bandura art in the diaspora of the twentieth century occurred differently. This is due to the chronological, spatial, geographical and cultural factors of the countries of the world where the bandura cells were located.

The history of the appearance of Ukrainian bandura players on the territories of other continents is covered, and the emigration waves that became the impetus for the development of bandura art abroad are mentioned. The leading bandura ensembles of the diaspora were analyzed – the Taras Shevchenko Bandura Band (Detroit), the Canadian Bandura Band, the Gnat Khotkevych Bandura Ensemble (Toronto), and the Maiden Bandura Band. P. Orlyk (Detroit), ensemble “Haidamaki”, children’s choir “Golden Strings” and their cooperation with various groups both in the diaspora and in Ukraine. The article also describes the repertoire, tools and their modifications in connection with certain historical events.

It is noted that the Ukrainian theme became the basis for the repertoire of the diaspora bandura players – Ukrainian folk songs, patriotic, Cossack, Duma, spiritual works, carols, works of Ukrainian composers, instrumental melodies and others. The names of famous bandura masters abroad are mentioned. Ensemble performance of non-mainland Ukraine is associated with the names of many artists, including Vasyl Yemets, Mykhailo Teliga, Hryhoriy Kytasty, Hryhoriy Nazarenko, Stepan Hanushevsky, Volodymyr Lutsyv, Viktor Mishalov, Olga Gerasimenko-Oliynyk and Yuriy Oliynyk.

The article mentions the close cooperation of bandura ensembles and representatives of choral and vocal art. The concert life of famous bandura groups of the diaspora and their artistic achievements are described. It is also noted that the ensemble art of the diaspora is currently actively studied by scholars of the diaspora and Ukraine.

Key words: bandura, bandura ensemble, diaspora, repertoire, bandura groups.

Ансамблеве бандурне мистецтво діаспори, як і сольне, розвивалося, як результат діяльності митців-емігрантів з материкової України та під впливом питомих тенденцій розвитку у кожній з країн поселення українців. Ансамблева творчість бандуристів діаспори мала на меті не лише зберегти та продовжувати розвивати ансамблеве мистецтво, а й об'єднувати українців на територіях інших країн. Відповідно до першої трудової хвилі еміграції, мистецькі завдання її представниками не ставилися. Друга хвиля еміграції (1918–1939 рр.) передовсім носила політичний характер. Як результат, її репрезентанти створювали аматорські та професійні хорові колективи, це пришивидшило друк

нотних видань, звукозаписів (Республіканська капела, керівник О. Кошиць). В цей період у діаспорі знайомляться із бандурним мистецтвом А. Кістя, В. Ємця, М. Теліги [1; 12, с. 52]. Ансамблеве музикування бандуристів розвивається в цей період суголосно до традицій хорового багатоголосся. Хорова культура зумовила їх типологію – за складом: однорідні (чоловічі, жіночі) та мішані; кількістю учасників (стосовно розподілу хорових партій). Також хорові колективи послужили прикладом для академічної манери співу та академічних особливостей [9, с. 187].

Третя політична еміграційна хвиля представлена представниками, серед яких було багато діячів культури та мистецтва, педагогів. Вони стали ініціаторами збереження національних традицій та культурних здобутків [12, с. 53]. Бандурне мистецтво цього часу набуває нових тенденцій: створюються вокально-інструментальні гурти міжетнічного формату. Бандурні колективи діяли при школах, церквах, організаціях. Третя хвиля була найбільш потужною за всю історію еміграції [1; 12, с. 53]. Четверта хвиля (1980–1990 рр. й до сьогодні) представлена переважно трудовою еміграцією, яка, проте, долучається до культурно-мистецьких процесів в країнах поселення, зокрема й фестивального руху в українському середовищі [12, с. 54].

Найбільшу та найдинамічнішу українську діаспору вихідці із України зуміли створити на територіях Північної Америки (Канада, США), Західної Європи (Німеччина, Великобританія, Польща), Австралії та ін. [1]. Їх здобутки простежуються в різних напрямках мистецтва, зокрема й бандурного.

Бандурне мистецтво діаспори, в тому числі і ансамблеве, має велику зацікавленість з боку науковців, письменників, наприклад, Улас Самчук [11] присвятив книгу під назвою «Живі струни» (1976) Капелі бандуристів імені Тараса Шевченка. Грунтується вона на усних та письмових спогадах учасників Капели. Частина, яка описує період розвитку бандури до Другої світової війни, містить спогади Й. Панасенка, Г. Назаренка та П. Міняйла [10, с. 27]. Віолетта Дутчак [1] видала монографію під назвою «Бандурне мистецтво українського зарубіжжя ХХ – початку ХХІ століття», у якій ґрунтовно досліджено ансамблеву модель виконавства, творчі портрети провідних колективів, композиторів, диригентів. Їй також належить низка наукових статей стосовно діяльності окремих бандурних колективів діаспори в різні історичні періоди: «Живі струни» Уласа Самчука в контексті джерелознавства бандурного мистецтва (115-літтю від дня народження У. Самчука присвячується) [5], «Діяльність українських бандуристів у міжвоєнній Чехословаччині (20–30 рр. ХХ ст.) як прообраз національних соціокультурних інституцій» [4], «Традиції бандурного мистецтва в Австралії» [7], «Творчість Лесі Українки і бандурне мистецтво української діаспори» [6], «Дискографія Капели бандуристів імені Тараса Шевченка Північної Америки» [3] та інші. Ганна Карась [8] створила типологію навчальних осередків бандуристів, описала співпрацю колективів з громадськими організаціями українців у світі. Віктор Мішалов [10] зробив значний внесок щодо вивчення й популяризації репертуарної частини (відновив багато творів Г. Хоткевича, створив інтернет-сторінки, на яких міститься інформація і про ансамблі бандуристів). Оксана Ваврик досліджувала кобзарські школи в Україні та діаспорі [8, с. 464]. Наталія Федорняк [12] у своїй дисертації звернула увагу на фольклорну традицію, що стала основою і бандурного мистецтва українців діаспори.

Мета статті – комплексно охарактеризувати культурно-історичні етапи становлення бандурних осередків та колективів у світі. Новизну статті визначає хронологічний розгляд історії створення, побутування і концертного життя ансамблевих бандурних колективів діаспори.

Ансамблеве бандурне мистецтво, яке започаткував Гнат Хоткевич (Археологічний з'їзд, 1902 р. м. Харків) активно розвинулося за межами країни у ХХ столітті [10, с. 83; 11, с. 435]. Ансамблевий напрям не лише закріпився, але й став домінуючим. Серед найвідоміших представників у різні історичні періоди – ансамблі та капела Товариства «Кобзар» (Чехословаччина), ансамбль «Бурлака» (Італія – Великобританія), ансамбль бандуристів імені Г. Хоткевича (Австралія), «Гомін степів» (США), капела бандуристів Аргентини, дитячі ансамблі на території Бразилії, колектив «Бандура», ансамбль «Бандура» (Польща), квартет «Кобзарське братство» (Великобританія), дует братів Постоланів, Капела бандуристів імені Тараса Шевченка (м. Детройт) та інші [8, с. 472].

Одним із перших представників еміграції став Василь Ємець (1890–1982) – бандурист, пропагандист академічного виконавства, організатор Першої в історії капели бандуристів (1918 р), яка дала поштовх для професійного академічного ансамблевого виконавства в Україні та світі. Завдяки В. Ємцю бандура була представлена за кордоном як концертний інструмент [2, с. 21; 4; 8, с. 468]. У 1920 р. В. Ємець переїздить до Чехословаччини, де дає концерти для інтернованих українців. Пізніше, при товаристві «Кобзар» митець створює Капелу бандуристів (колектив відвідувало близько

п'ятдесяти чоловік різного соціального становища). У цей період бандурне виконавство було популярним серед української еміграції Чехословаччини. Також бандурист популяризував інструмент на території Франції, Америки [1; 2].

Вагомий внесок у розвиток ансамблевого мистецтва бандуристів зарубіжжя зробив Михайло Теліга (1900–1942) – письменник, бандурист. Він є автором першого в історії бандурного мистецтва друкованого нотного збірника для бандури – «Наша пісня – збірник народніх дум і пісень з проводом бандури» (м. Прага, 1926 р.) [4]. Саме цей збірник дав поштовх до професіоналізації бандурного виконавства в умовах еміграції. Також М. Теліга зініціював створення камерних ансамблів у межах діяльності товариства «Кобзар» у Празі й Подєбрадах [1, с. 91; 2].

Найбільш відомим та концертуючим бандурним колективом в діаспорі стала Капела бандуристів імені Тараса Шевченка. Її витoki пов'язані з першим київським колективом, заснованим В. Ємцем (1918 р.), а у 1941 році вона відновила своє існування та продовжила свою творчість на території Німеччини. Керівником Капели того періоду був Григорій Назаренко. Капеляни пропагували кобзарську пісню для «остарбайтерів», основним завданням стало поширення на окупованих землях репертуару національного змісту [1, с. 106; 2, с. 50; 5]. Була проблема з інструментарієм, оскільки кількість учасників стрімко зростає (від 20 до більше 40 осіб). Завдяки братам Петру і Олександрю Гончаренкам це питання було вирішено. Вони зуміли створити майстерню, де виготовляли інструменти харківського типу і назвали їх «Полтавками» [1, с. 112]. Питаннями щодо конструкцій бандур у діаспорі займалися також майстри-бандуристи – М. Лісковський, С. Ластович-Чулівський, В. Ємець, А. Чорний, Ю. Приймак, Ф. Деряжний та інші [2, с. 13]. Пізніше керівниками капели були: Г. Китастий, В. Божик, І. Задорожний, П. Потапенко, Є. Цюра та ін. [11, с. 415]. Репертуар Капели охоплює твори української національно-патріотичної тематики та обрядові, жартівливі, духовну музику, інструментальні мелодії та інші: «Грай, кобзарю», «Ой, літа орел», «Гей, злітались орли», «Вітер віє», «Журавель», «Дощик», «Від Києва до Лубень» «Дума про Почаївську Божу Матір», «Херувимська», «Байда», «Думи мої, думи мої» [11, с. 363, 397]. Сьогодні колектив успішно працює під керівництвом О. Махлая. Під його керівництвом капела побувала в Україні з концертною програмою, а також видала численні записи [3]. У 2018 році в Києві відбувся історичний концерт Капели бандуристів разом із Національною Капелою бандуристів України імені Г. Майбороди, присвячений сторіччю заснування колективу. У програмі звучали повстанські пісні, шевченківські твори, народні пісні, церковна музика.

Для розвитку бандурного мистецтва за океаном чимало зробив Григорій Китастий (1907–1984) – багаторічний керівник Капели ім. Т. Шевченка, диригент та композитор. Він спрямував всі сили на те, щоб колектив був збережений як культурна українська одиниця в складних умовах післявоєнної Німеччини [2, с. 59]. З 1949 року капела Г. Китастого постійно працює в США (м. Детройт). Здійснює велику кількість турне: як в США, Канаді, так і на території Європи, виступає перед українськими громадами [2, с. 59]. Важливою подією для бандурних ансамблів України та діаспори стало видання збірника творів Г. Китастого «Вставай, народе», у якому представлені вокально-інструментальні твори, більшість із них написані для чоловічої капели бандуристів та мішаного хору в супроводі ансамблю бандур [1, с. 263].

Григорій Назаренко (1902–1996) створив Капелу бандуристів імені М. Леонтовича у Гюсларі (Німеччина) наприкінці 40-вих рр. Колектив мав концерти в англійській, французькій та американській окупаційних зонах. Разом з нею виступали академічні співаки – Г. Манько-Ярошевич, В. Луців та інші. Пізніше хористи Капели долучилися до Національного чоловічого хору, який очолює В. Божик [1, с. 113].

Ансамбль бандуристів «Гомін степів» (1982–1990) заснований у Нью-Йорку при Школі кобзарського мистецтва Юліаном Китастим. Колектив гастролював до Бразилії та Аргентини, мав ряд концертів та був учасником міжнародних фольклорних фестивалів, співпрацював із хоровими колективами – «Боян», «Думка». У репертуарі поєднував традиційні українські твори та сучасні інструментальні композиції [1, с. 169]. Ансамбль «Гайдамаки» (1982) (США) пропагував українські народні пісні, пісні січових стрільців та воїнів УПА. Керівник – В. Васьков [1, с. 163].

Процес фемінізації бандурного виконавства не оминув і представників зарубіжжя. Першим жіночим бандурним колективом у США стала Дівоча капела бандуристок при Осередку СУМА ім. Пилипа Орлика (1956, під керівництвом Петра Потапенка). Майстер Ю. Приймак забезпечив ансамбль інструментами. Домінуючою формою виступів ансамблю стали літературно-музичні композиції на

вірші Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Симона Петлюри, Олександра Олеса, Богдана Лепкого та ін. Капела брала участь у відкритті пам'ятника Т. Шевченкові (м. Вашингтон, 1964 р.) [1, с. 162; 6].

Ансамбль бандуристів імені Гната Хоткевича при організації ОДУМ у м. Торонто (1966) – перший молодіжний ансамбль бандуристів у Канаді, керівник Валентина Родак. Ансамбль тісно співпрацював із чоловічим хором «Бурлака» [1, с. 143].

Відомим колективом зарубіжжя є й Капела бандуристів Канади (1991), яка об'єднує понад 40 виконавців – хористів та бандуристів. Колектив продовжує традиції ансамблевого українського бандурного мистецтва – чоловічий склад капели, методика і практика Г. Хоткевича. Ініціатором її створення та першим керівником був Віктор Мішалов. Капела співпрацювала з хором «Бурлака» [1, с. 150], проводила численні тематичні концерти – «Козацькі пісні» (до 300-річчя смерті гетьмана І. Мазепи та 350-річчя битви під Конотопом), а також підготувала музично-поетичну програму «Слово Тараса», в якій прозвучало ряд композицій на вірші Т. Шевченка [1, с. 152]. Сьогодні капелу очолює Юліан Китастих.

У діаспорі діють і дитячі ансамблі бандуристів. Так, Віра Зелінська організувала в Канаді дитячу капелу «Золоті струни» при соборі Успення Пресвятої Богородиці. У доробку капели три компакт-диски і відеофільм. У 2006 році капела відвідала з концертами Польщу та Україну. Сьогодні справу Віри Зелінської продовжує її дочка – Оксана Зелінська Шевчук [1, с. 153]. Володимир Мота у 60-ті роки організував приватну школу гри на бандурі, в якій навчалися понад 30 учнів різного віку. Кращі учні були залучені до ансамблю (8-10 учасників). Колектив мав численні концерти, запрошувався на телебачення, співпрацював із мішаним хором «Боян» (м. Монреаль) [1, с. 154].

У Польщі ансамблеве бандурне мистецтво впродовж ХХ ст. найкраще проявило себе у концертно-виконавській та педагогічній діяльності. Активно розвиває бандурне виконавство Ольга Попович – співачка, доктор вокалістики. Вона створила ансамбль «Бандура», який побував з концертами в Україні, США, Канаді, Австрії та ін. Також Ольга Попович очолює Товариство «Митуса», яке ініціює проведення багатьох мистецьких імпрез та стало ініціатором проведення Міжнародного фестивалю «Дні бандурової музики» імені Гната Хоткевича [2; 1, с. 139].

Яскравим колективом Великобританії стало «Кобзарське братство», до складу якого входили бандуристи – Юрко Бабчук, Ігор Дучка, д-р Любомир Мазур, Іван Гнилиця. Репертуар склали повстанські, козацькі пісні, українські старовинні канти, українські народні пісні та ін. Колектив – постійний учасник СУБу [1, с. 132]. Серед представників-бандуристів у Великобританії знаним є дует братів Постоланів. М. Постолан створив Школу Кобзарського мистецтва в м. Ноттінгем, впродовж 15-ти років навчав дітей гри на бандурі [1, с. 132].

У Австралії ансамблеве бандурне виконавство представлене творчістю Федора Деряжного, Петра Деряжного, Григорія Бажула та ін. Григорій Бажул (1906–1988) створив у 1964 році Ансамбль бандуристів імені Гната Хоткевича (м. Сідней). Мета ансамблю – пропагування харківського способу гри. Пізніше ансамбль очолив Петро Деряжний і у 1972 році ним було засновано школу гри на бандурі, пізніше її керівниками були В. Мішалов, Є. Кульчицький, М. Кенцало [1, с. 190]. Провідними бандурними колективами Австралії слід вважати: Ансамбль бандуристів імені Г. Китастого, Ансамбль бандуристів імені Лесі Українки, Ансамбль бандуристів «Колорит», група бандуристів «Відгомін» та інші [1, с. 192; 6; 7].

У період сьогодення для бандурного виконавства має неабияке значення творчість Віктора Мішалова (Канада). Це насамперед стосується його наукової роботи та аранжування для бандури. Наприклад, для ансамблю бандуристів він здійснив такі переклади – «Ягілочка» Ф. Колесси, «Невільницький ринок у Кафі», «Одарочка» Г. Хоткевича та інші. Аранжування творів Г. Хоткевича В. Мішалов зробив для харківських бандур (їх виконувала Капела бандуристів імені Т. Шевченка під керівництвом В. Колесника, а також учасники кобзарських таборів [1, с. 256]. Також В. Мішалов видав у 1986 році збірник ансамблевих творів для харківської бандури [12, с. 83].

В Аргентині ансамблеве музикування пов'язане з іменем Йосипа Сніжного, він створив першу школу бандуристів та організував кобзарський квартет [1, с. 182]. У Бразилії, завдяки ініціативі Миколи Досінчука Чорного були куплені інструменти та організовані перші ансамблі: «Гомін України», «Святої Ольги», ансамбль при парохії св. Йосафата [1, с. 183].

Представники четвертої хвилі еміграції – Ольга Герасименко-Олійник, Лариса Ковальчук – представляють у діаспорі досягнення львівської та київської академічних шкіл. Співпраця О. Гераси-

менко-Олійник та Ю. Олійника зумовила появу вагомого концертного репертуару для малих форм бандурних ансамблів та бандури з оркестром. Створено 6 бандурних концертів, які виконувалися у США та Україні: «Американський», «Романтичний», «Екзотичний», «Трипільський», «Нове тисячоліття», «Антифонний» [1, с. 270].

Серед митців тимчасової еміграції помітна діяльність Оксани Герасименко – бандуристки, композиторки, яка у 1983 р. емігрувала на острів Куба, де прожила біля 10 років. Виступала в дуєті з кубинським флейтистом Карлосом Пуї, що стало поштовхом до написання ансамблевих композицій для бандури та флейти «Мелодія блакитного неба», «Соло для флейти». У кубинський період творчості О. Герасименко зробила чималу кількість перекладів гітарної, лютневої, фортепіанної музики латиноамериканських композиторів, аранжування для бандури та гітари, струнного квартету і написала багато власних творів [1, с. 187].

Зіновій Штокалко вважав, що саме козацька історична пісня та дума, маючи героїчний характер, а також кобзарський репертуар зможуть представити світові українську культуру [1, с. 283; 5]. Поява нових бандурних колективів у діаспорі, свідчить, що попит слухачів на українську тематику зростає. Починають співпрацювати представники України та діячі ансамблевого бандурного мистецтва світу. Відгуки про концерти ансамблів бандуристів висвітлені в українськомовній пресі та зарубіжних виданнях. Є чимало відгуків-рецензій на концерти, репертуар [1, с. 285].

Багато творів збереглося і дійшло до нас завдяки звукозаписам. За допомогою них можемо прослідкувати певні моменти: жанри (інструментальний чи вокально-інструментальний), форми (якщо ансамблева – то однорідна чи мішана), репертуар (автентичний фольклор, духовні жанри (канти, псалми), академічна народно-інструментальна музика, твори поп-музики, Word Music, New Age [1, с. 292].

Отже, ансамблеве бандурне мистецтво діаспори розвивалося відповідно до характеру перебігу еміграційних процесів, зумовлених політичними та соціальними історичними подіями. Серед колективів – однорідні (чоловічі, жіночі, дитячі) та мішані ансамблі. Найбільшу кількість колективів спостерігаємо в другій половині ХХ ст., в різних країнах поселення українців. Ансамблі бандуристів функціонують і сьогодні в різних куточках світу, пропагуючи українську культуру. Специфіка бандурної творчості діаспори виявляється у її єдності з кобзарством та новим репертуаром, який виник у результаті поєднання бандурного мистецтва та музики тієї країни, де сформований осередок бандуристів. Важливий вплив на бандурне ансамблеве музикування діаспори мало хорове мистецтво. Кращі ансамблеві колективи зарубіжжя впродовж багатьох років співпрацювали і співпрацюють з відомими хорами світу.

Список використаних джерел та літератури:

1. Дутчак В. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя ХХ – початку ХХІ століття: монографія. Івано-Франківськ, 2013. 488 с.
2. Дутчак В., Жовнірович С., Шевченко М. Дзвенить могутньо, святі бандури... До 40-річчя Івано-Франківської муніципальної капели бандуристів. Івано-Франківськ, 2009. 148 с.
3. Дутчак В. Дискографія Капели бандуристів імені Тараса Шевченка Північної Америки. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтва*. Київ, 2019. Т. 2. № 2. С. 173–184. URL: <https://doi.org/10.31866/2616-7581.2.2.2019.187443> (дата звернення: 25.09.2020).
4. Дутчак В. Діяльність українських бандуристів у міжвоєнній Чехословаччині (20–30 рр. ХХ ст.) як прообраз національних соціокультурних інституцій. *Українознавчі студії*. Івано-Франківськ, 2019. № 1. С. 232–246. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/ukrst/article/view/3227> (дата звернення: 08.09.2020).
5. Дутчак В. «Живі струни» Уласа Самчука в контексті джерелознавства бандурного мистецтва (115-літтю від дня народження У. Самчука присвячується). *Вісник Київського національного університету культури і мистецтва*. Київ, 2020. Т. 3. № 1. С. 95–109. URL: <http://musical-art.knukim.edu.ua/article/view/204344> (дата звернення: 01.10.2020).
6. Дутчак В. Творчість Лесі Українки і бандурне мистецтво української діаспори. *Леся Українка в діаспорно-мультимедійному літературознавстві. Німецько-українські зв'язки. Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної конференції в Мюнхені*. Мюнхен; Тернопіль, 2019. С. 82–95. URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/16227> (дата звернення: 02.10.2020).
7. Дутчак В. Традиції бандурного мистецтва в Австралії. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. Рівне, 2014. Вип. 20 (2). С. 121–125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uk_mssh_2014_20%282%29_32 (дата звернення: 21.09.2020).
8. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ, 2012. 1164 с.

9. Кубік О. Типологія ансамблів у бандурному мистецтві України та діаспори. *Музичне мистецтво XXI століття – історія, теорія, практика: зб. наук. праць інституту муз. мистецтва Дрогобицького держ. пед. унів. ім. І. Франка* / заг. ред. та упоряд. А. Душного. Дрогобич, 2019. С. 183–191.

10. Мішалов В. Культурно-мистецькі аспекти генези і розвитку виконавства на харківській бандурі: дис... канд. мистецтвозн.: 26.00.01 – теорія та історія культури. Харків, 2009. 218 с.

11. Самчук У. Живі струни. Бандура і бандуристи. Детройт, 1976. 376 с.

12. Федорняк Н. Трансформація музичної фольклорної традиції у середовищі української діаспори Північної Америки: історико-виконавський аспект: дис... канд. мистецтвозн.: 17.00.03 – музичне мистецтво. Львів, 2020. 316 с.

References

1. Dutchak V. Bandurne mystetstvo ukrainskoho zarubizhzhia XX – pochatku XXI stolittia: monohrafiia. Ivano-Frankivsk, Foliant. 2013. 488 s.

2. Dutchak V., Zhovnirovych S., Shevchenko M. Dzvenit mohutno, sviati bandury... Do 40-richchia Ivano-Frankivskoi munitsypalnoi kapely bandurystiv. Ivano-Frankivsk, 2009. 148 s.

3. Dutchak V. Dyskohrafiia Kapely bandurystiv imeni Tarasa Shevchenka Pivnichnoi Ameryky. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv*. Kyiv, 2019. T. 2. № 2. S. 173–184. URL: <https://doi.org/10.31866/2616-7581.2.2.2019.187443> (data zvernennia: 25.09.2020).

4. Dutchak V. Diialnist ukrainskykh bandurystiv u mizhvoiennii Chekhoslovachchyni (20–30 rr. XX st.) yak proobraz natsionalnykh sotsiokulturnykh instytutsii. *Ukrainoznavchi studii*. Ivano-Frankivsk, 2019. № 1. S. 232–246. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/ukrst/article/view/3227> (data zvernennia: 08.09.2020).

5. Dutchak V. «Zhyvi struny» Ulasa Samchuka v konteksti dzhereloznavstva bandurnoho mystetstva (115-littiu vid dnia narodzhennia U. Samchuka prysviachuietsia). *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv*. Kyiv, 2020. T. 3. № 1. S. 95–109. URL: <http://musical-art.knukim.edu.ua/article/view/204344> (data zvernennia: 01.10.2020).

6. Dutchak V. Tvorchist Lesi Ukrainky i bandurne mystetstvo ukrainskoi diaspori. *Lesia Ukrainka v diasporomu literaturoznavstvi. Nimetsko-ukrainski zviazky. Zbirnyk naukovykh prats za materialamy Mizhnarodnoi konferentsii v Miunkheni*. Miunkhen; Ternopil, 2019. S. 82–95. URL: <http://esnuir.eunu.edu.ua/handle/123456789/16227> (data zvernennia: 02.10.2020).

7. Dutchak V. Tradytzii bandurnoho mystetstva v Avstralii. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku*. Rivne, 2014. Vyp. 20 (2). S. 121–125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uk_msshr_2014_20%282%29_32 (data zvernennia: 21.09.2020).

8. Karas H. Muzychna kultura ukrainskoi diaspori u svitovomu chasoprostori XX stolittia. Ivano-Frankivsk, 2012. 1164 s.

9. Kubik O. Typolohiia ansambliu u bandurnomu mystetstvi Ukrainy ta diaspori. *Muzychne mystetstvo XXI stolittia – istoriia, teoriia, praktyka: zb. nauk. prats instytutu muz. mystetstva Drohobyt'skoho derzh. ped. univ. im. I. Franka* / zah. red. ta uporiad. A. Dushnoho. Drohobych, 2019. S. 183–191.

10. Mishalov V. Kulturno-mystetski aspekty henezy i rozvytku vykonavstva na kharkivskii banduri: dys... kand. mystetstvozn.: 26.00.01 – teoriia ta istoriia kultury. Kharkiv, 2009. 218 s.

11. Samchuk U. Zhyvi struny. Bandura i bandurysty. Detroit, 1976. 376 s.

12. Fedorniak N. Transformatsiia muzychnoi folklornoї tradytzii u seredovyshchi ukrainskoi diaspori Pivnichnoi Ameryky: istoryko-vykonavskyi aspekt: dys... kand. mystetstvozn.: 17. 00. 03 – muzychne mystetstvo. Lviv, 2020. 316 s.